

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Бражник Л.В., к.е.н., доцент; Ралко І.О., магістрант;

Яловега В.О., магістрант

Полтавська державна аграрна академія

В статті розглядаються основні джерела фінансування діяльності підприємств, та методи вибору оптимальної структури фінансових ресурсів. Визначено переваги та недоліки фінансування за рахунок власних і залучених джерел.

Basic sourcings activity of enterprises, and methods of choice of optimum structure of financial resources, are examined in the article. Certainly advantages and lacks of financing due to own and attracted sources.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем, що стоять перед підприємством, незалежно від його форми власності, є проблема фінансування господарської діяльності підприємства. Перед керівництвом підприємства постає низка завдань, першочерговим з яких є побудова оптимальної структури джерел фінансування. Для цього, на нашу думку, необхідно особливу увагу приділити пошуку шляхів оптимального залучення капіталу.

Формування та використання фінансових ресурсів у сфері підприємництва здійснюється з метою підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання і забезпечення їх подальшого розвитку. Це можливо при спрямуванні фінансових ресурсів на впровадження нових технологій, поліпшення використання основних фондів, прискорення обороту оборотних коштів тощо. Нестача фінансових ресурсів може практично повністю паралізувати всю діяльність суб'єкта господарювання, що зумовлює необхідність постійної діагностики

фінансового забезпечення. Організація фінансової діяльності підприємства має бути побудована так, щоб це сприяло підвищенню ефективності виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерелами формування ресурсної бази підприємства та використання фінансових ресурсів підприємства – питання, якими займалися ряд учених. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики організації управління фінансовими ресурсами підприємств зробили такі вчені, як: А. М. Александров, М. Д. Білик, І. О. Бланк, О. Д. Василик, А. Г. Загородній, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, В. М. Федосов та інші.

Однак, незважаючи на системні наукові розробки, проблема фінансування діяльності підприємств й надалі залишається актуальною.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення основних джерел фінансування діяльності підприємств у сучасних умовах та узагальнення основних стратегій їх залучення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодне сучасне підприємство не може дозволити собі такої розкоші, щоб спочатку залучати кошти, а потім перетворювати їх у фінансові ресурси для подальшого використання. По-перше, жодна гривня не надходить до підприємства просто так. Обов'язково проти кожної гривні, залученої підприємством, виступає або товар, або його зобов'язання у вигляді цінних паперів. І по-друге, кожен гривню підприємство намагається залучити під прогнозований раніше напрям розвитку. Також підприємства в сучасних умовах не можуть тримати довго на розрахункових рахунках залучені кошти або ж формувати спочатку спеціальні фонди з них, а вже потім вкладати в реальні основні й оборотні засоби. Чим швидше підприємства вкладають кошти в обіг, тим більшу величину доходу і прибутку вони зможуть отримати в майбутньому [10, с. 96].

Фінансові ресурси виступають основою для створення необхідних для нормальної господарської діяльності грошових фондів: статутного капіталу,

резервного капіталу, фонду накопичення та споживання, фонду оплати праці, амортизаційного фонду тощо.

Таким чином, підприємство може функціонувати на основі:

- 1) власних ресурсів, якщо їхня питома вага становить не менше 75-80%;
- 2) за рахунок залучених та позикових ресурсів, якщо їх питома вага не перевищує 55-60% загальної ресурсної бази;
- 2) змішаного фінансування - частки власних та залучених фінансових ресурсів майже рівні [8, с. 114; 9].

Власні фінансові ресурси та їх використання для створення активів. Так, статутний фонд будь-якого підприємства є важливим джерелом формування його активів. Він поділяється на два фонди коштів, без яких підприємство не може нормально функціонувати.

По-перше, це фонд власних основних засобів і нематеріальних активів, по-друге — фонд власних оборотних засобів і засобів обігу. Матеріально-технічною основою виробництва на будь-якому підприємстві є основні виробничі фонди. В умовах ринкової економіки їх першочергове формування, функціонування та розширене відтворення здійснюються за безпосередньої участі фінансів. З їх допомогою створюються та використовуються грошові фонди цільового призначення, які опосередковують придбання, експлуатацію та відновлення засобів праці [12].

Звернемо увагу на те, що прирівняними до власних коштів вважають стійкі пасиви, під якими мається на увазі постійна заборгованість підприємства перед власними працівниками, бюджетом та позабюджетними фондами, зумовлена періодичністю виконання цих зобов'язань і постійним резервуванням коштів на їх покриття [5].

Важливим і надійним джерелом фінансування підприємств залишається прибуток, який дозволяє підприємствам перенаправляти його частину на розвиток виробничо-господарської діяльності, її розширення.

До складу залучених фінансових ресурсів включають кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, а також усі види поточних

зобов'язань підприємства. До складу позикових фінансових ресурсів входять довгострокові і короткострокові кредити банків, а також інші довгострокові фінансові зобов'язання, пов'язані з залученням позикових засобів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки, та інше [3].

Підприємство, що використовує позиковий капітал (поряд із власним), має вищий фінансовий потенціал свого розвитку і більш широкі можливості приросту рентабельності власного капіталу. Але воно може і втрачати свою фінансову стійкість, бо при збільшенні частки позикового капіталу коефіцієнт автономії дорівнюватиме нулю [5].

Таким чином як власні, так і позикові фінансові ресурси мають як переваги так і недоліки (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки основних джерел фінансування підприємств

	Переваги	Недоліки
Власний капітал	- простота залучення, рішення, пов'язані зі збільшенням частки власного капіталу, приймаються фінансовими менеджерами підприємства без необхідності отримання згоди інших суб'єктів господарювання	- обмежений обсяг залучення, а відповідно і менше можливостей суттєвого розширення господарської діяльності підприємства за сприятливої кон'юнктури ринку
	- високою віддачею за критерієм норми прибутку на вкладений капітал, оскільки не потрібна сплата позикового відсотка, зокрема, за користування кредитом	- не використовується потенційна можливість приросту рентабельності власного капіталу шляхом залучення ресурсів позикового капіталу
	- зменшенням ризику небезпеки фінансової нестійкості підприємства	
Позиковий капітал	- збільшення фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого піднесення темпів зростання обсягів виробництва	- складність залучення коштів, оскільки існує залежність від рішень кредиторів, які за будь-яких негативних обставин узагалі можуть відмовити підприємству у коштах
	- можливість збільшення приросту рентабельності власного капіталу за рахунок забезпечення розширеного відтворення виробництва	- необхідність надання відповідних гарантій, зокрема страхових компаній, інших суб'єктів господарювання, або застави
		- зниження норми прибутку активів, оскільки прибуток підприємства зменшується на суму сплачених відсотків за кредит; зниження фінансової стійкості підприємства

Джерело: авторська розробка, на основі узагальнення літературних джерел [1, 5, 6].

Що стосується змішаного фінансування, то відповідно до сучасних теорій діяльності господарюючого суб'єкта, керівництво зацікавлено у залученні якомога більшого обсягу фінансових ресурсів за прийнятною вартістю. Це може забезпечити подальший розвиток підприємства максимальними темпами при збереженні оптимального для власників рівня прибутковості.

Якщо в підприємства виходить залучити додатковий позиковий капітал за умови, що воно є прибутковим і залишається таким після залучення додаткового обсягу позикових коштів, то зростання частки позикового фінансування здатне збільшити вартість підприємства. Як тільки підприємство зустрічається з цими проблемами, це означає, що воно фактично вичерпало свій резерв, наблизившись до максимального значення частки позикових коштів на даному етапі свого розвитку [11, с. 192].

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їх збалансованість і визначення оптимальної структури їхніх джерел. Теоретичний виклад та практичне застосування методів оптимізаційного інструментарію вибору структури ресурсів, розрізняється в різних вчених і диференціюється в залежності з обраним критерієм оптимізації. Найбільш детально зазначена проблема розглянута у дослідженнях Бланка І.О., який виділяє наступні критерії оптимізації:

1) метод оптимізації структури ресурсів за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності власного капіталу. Цей метод ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності при різній структурі ресурсів. Остання виражається через такий показник, як ефект фінансового левереджу, який полягає у тому, що підвищення частки залученого капіталу обумовлює зростання рентабельності власного, але позитивний ефект має місце лише у тому випадку, коли різниця між валовим прибутком та середнім розміром відсотка за кредит є позитивною величиною;

2) метод оптимізації структури ресурсів за критерієм мінімізації його

вартості. Метод ґрунтується на попередній оцінці власного та залученого капіталу за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньовзвážеної вартості капіталу;

3) метод оптимізації структури ресурсів за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків, який пов'язаний із процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових частин активів підприємства [1, 2].

При виборі оптимальної стратегії фінансування слід обрати таку сукупність чітко визначених сум грошових коштів із конкретних джерел, з деталізацією їх як по періодах надходження, так і по періодах повернення (при використанні залучених джерел), що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

Але при оцінці вартості окремих джерел фінансування існують недоліки, які не дозволяють прийняти найкраще рішення навіть при використанні оптимізаційного інструментарію. Найбільш суттєвими з них є:

- як правило, до уваги приймається тільки плата безпосередньо за користування позиковими коштами без врахування додаткових витрат, не зважаючи на те, що їх розмір може бути досить значним;

- не враховується фактор часу, який впливає при довгостроковому фінансуванні як на вартість залучених коштів, так і на вартість платежів за користування ними і повернення боргу;

- критерій оптимізації не завжди є обґрунтованим;

- економіко-математичні моделі, як правило, не враховують дуже важливі обмеження, пов'язані з забезпеченням фінансової стійкості та платоспроможності підприємств.

Ці недоліки мають вплив навіть при короткостроковому фінансуванні. При виборі варіанту фінансового забезпечення на тривалу перспективу ступінь їх значущості та вплив на економічну доцільність варіанту фінансування є ще більш суттєвим [4, с. 79].

Крім того, практично встановлено, що застосування різних методичних підходів до структуризації ресурсів підприємства можуть давати різні результати. Тому для більш коректної оцінки витрат фінансування та усунення недоліків необхідно розглядати комплексну вартість фінансових ресурсів, тобто суму коштів, які виплачуються за користування певним обсягом залучених фінансових ресурсів на протязі терміну їх використання.

М.В. Коробком [7], розроблена комплексна модель оптимізації джерел фінансування діяльності підприємства. Застосування даного методичного підходу не тільки забезпечує при проведенні оптимізації структури фінансових ресурсів врахування всіх розглянутих вище критеріїв, а і дає змогу оптимізувати структуру позикового капіталу. Але, у якості критерію мінімізації рівня фінансових ризиків автор пропонує розглядати коефіцієнт автономії, тому дана методика більш підходить для підприємств на початковому етапі свого розвитку, відкритті нового підприємства, при зміні розмірів існуючого підприємства, при вирішенні питання про реінвестування прибутку. Тому, у якості даного критерію більш доцільним є використання моделей фінансування, а саме консервативного підходу, але обрання стратегії фінансування повинно провадитися з позиції фінансового стану конкретного підприємства. Тобто, для забезпечення фінансової стійкості підприємства фінансування його необоротних активів, постійної частини та половини змінної частини оборотних активів буде провадитися за рахунок власного капіталу та довгострокового кредиту. Інша половина змінної частини оборотних активів буде фінансуватися за рахунок короткострокового кредиту, товарного кредиту та внутрішньої кредиторської заборгованості. Таким чином, отримана модель багатокритеріального завдання оптимізації структури ресурсів підприємства, дозволяє сформувати найбільш ефективну та раціональну, яка забезпечує підприємству максимізацію рентабельності власного капіталу, мінімізацію середньозваженої вартості капіталу, максимізацію фінансової спроможності підприємства та мінімізацію фінансового ризику.

Висновки. Проблеми джерел фінансування господарської діяльності мають місце на кожному підприємстві. На фінансову стійкість підприємства впливають як власний так і залучений та позиковий капітал. Він з одного боку, формує фінансові ресурси підприємства і бере участь у фінансуванні їх активів, з іншого боку, він являє собою зобов'язання (довгострокові і короткострокові) перед конкретними власниками - державою, юридичними і фізичними особами. Підприємство, яке використовує тільки власні фінансові ресурси, має максимальну фінансову стійкість, але обмежує темпи свого розвитку в майбутньому, відмовляючись від додаткових джерел фінансування. Тому оптимальність співвідношення позикових і власних джерел фінансування залежить від конкретних умов господарювання, фінансової політики, обертання капіталу, галузевих особливостей тощо.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Управление формированием капитала. / И. А. Бланк – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 512 с.
2. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / А. Б. Гончаров – Харків : ИНЖЕК, 2007. – 237 с.
3. Гудзь О. Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. – 2007. – №3/5. – С. 100–105.
4. Довбня С. Б. Оптимізація програми фінансування підприємства / С. Б. Довбня // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №18. – С. 79–82.
5. Єфремова Н. Джерела формування фінансових ресурсів машинобудівного підприємства: їх склад та оптимізація структури [Електронний ресурс] / Н. Єфремова, О. Золотарьова, І. Дердуга // Ефективна економіка – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=993>
6. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / Г. Г. Кірейцев – Житомир : ЖІТІ, 2001. – 440 с.
7. Коробко М. В. Оптимізація структури капіталу / М. В. Коробко // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2003. – №1 (Ч. 2). – С. 110–

115.

8. Кравцова А. М. особливості формування власного капіталу акціонерних товариств за нових умов господарювання / А. М. Кравцова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №5 (Т. 2). – С. 113–116.

9. Опачанський Д. Методи визначення приросту фінансових ресурсів підприємства, напрямків та ефективності їх використання / Д. Опачанський // Економіст. – 2006. – №12. – С. 44–47

10. Пойда-Носик Н. Н. Фінансові ресурси підприємств / Н. Н. Пойда-Носик, С. С. Грабарчук // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 96–103.

11. Ребець О. М. Оцінка формування фінансових ресурсів підприємства в умовах ринку / О. М. Ребець // Економіка. – 2010. – №2. – С. 187–196.

12. Фінанси (теоретичні основи) : підручник / [Грідчіна М. В., Захожай В. Б., Осіпчук Л. Л. та ін.] ; під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчіної, В. Б. Захожая. – [2-ге вид.]. – К. : МАУП, 2004. – 312 с.

Рецензент – д.е.н., доцент Писаренко В.В.